

Disputatio medica de sensu externo laeso / [Isaac Wallich].

Contributors

Wallich, Isaac.
Blasius, Gerardus Leonardus, 1626?-1692.
Universiteit van Amsterdam.

Publication/Creation

Amsterdam : J. Rieuwerts, 1675.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ccayfpy>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

93

DISPUTATIO MEDICA
DE
SENSU EXTERNO LÆSO,

Quam

Divina favente gratia

Sub præsidio

Clarissimi Expertissimique VIRI

D. GERARDI BLEAUSII, ab Oost-vliet,
Medicinæ Doctoris & Professoris Ordinarii,

Publicè

In Illustri Amstelodamensium Athenæo

Defendere conabitur

ISAACUS WALLICH,

Confluentinus, ex Episcopatu Treverensi.

Ad diem

Horis locoque solitis.

AMSTELODAMI

Apud JOANNEM RIEUWERTS,
Civitatis & Illustris Athenæi Typographum, MDCLXXV.

28

DISPUTATIO MEDICA

DE

SENSU EXTERNO LASO,

VIRIS

HONORANDIS

D. SALOMONI WALLICH,

Medicinae Doctor; & Civitatis Confluentinae

Medico Ordinario,
Parenti;

D. DAVIDI WALLICH,

Medic. Doct: & Practico Treverienfi.

D. ABRAHAMO WALLICH,

Med. Doct. & Practico Francofurtensi,

Patruis;

D. GERARDO BLASIO, ab Oost-vliet;

Medic. Doct. & in Illustri Academia Amstelodami Pro-

fessori Ord. Bibliothecae Publicae praefecto, & No-

focomii Publici Medico, Practico felicissimo, Anatomico

& Chymico dexterrimo,

Præsidi & Praeceptori,

Disputationem hanc Medicam

In grati animi, debitæque observantiae signum,

Offert

ISAACUS WALLICH.

DISPUTATIO MEDICA
De
SENSIBUS EXTERNIS LÆSIS.

P R Æ F A T I O

Sensuum Externorum lesiones exhibituri Causas proximas præcipue spectabimus, originem earum sive consideremus, sive emendationem.

T H E S. I.

PRimo hîc se offert VISUS. Hujus omnimoda ablatio, COECITAS dicta, CAUSAS agnoscit varias, præcipuæ earum I. *Nervi optici angustia, & Gutta serena* dicitur. Hæc à quâ Causa dependeat, ubi de Apoplexia traditur. II. *Humorum Oculi incrassatio aut imminutio.* Illa, cruditati sanguinis debetur, copiæque vaporum internorum. Hæc Causis spiritus confumentibus, feбри præcipue, ætati, vigiliis, veneri, aut etiam vulnerando, ulcerando, rumpendo tunicas, exitum iis procurantibus. III. *Tunicæ corneæ incrassatio aut incrustatio.* Hæc quoad superficiem internam *Catarracta*, quoad externam *Unguis* dicitur, de quibus in Chirurgia *Ulla* sanguini cuivis, imprimis pituitoso adscribenda, maxime si usus Topicorum dissipantium accesserit.

CURATIO Causis accommodanda. Nervi optici angustia ut in Apoplexiâ tollatur. *Humoris aquei incrassatio* Suffusionis curam habet, de qua mox. *Ejusdem imminutio* tentari potest (malum enim vix curabile) diætâ nutriente, fomentisve oculum humectando roborantibus, vulnere, ulcere, ruptura corneæ, si adfuerint, curatis. *Corneæ incrassationi* (universalibus, si necesse, non neglecti) emollientia conveniunt, cataplasmatibus forma usurpata. De *Catarractæ & Unguis* ablatione Chirurgia.

II Imminutionis Visus quæ **AMBLYOPIA** dicitur licet variæ species, medicæ tamen imprimis considerationis **AMAUROSIS**, ubi obscurior visus ob *Pupillæ opacitatem, Humorū crassitiem, Nervique optici leviozem obstructionem.* **CURATIO** topica detergentia exigit, & dissipantia, quandoque & purgantia universalia æque ac particularia Capitis.

III. Depravatur idem *cum omnia videntur certi coloris, variorum corpusculorum specie.* **SUFFUSIO** vocatur, & quidem, tenuis si fuerit materia, *notha*, si crassior *vera*, **CAUSA** *halitus* sunt *sanguinis serosi, pituitosi, biliosi* aut *alterius conditionis*, in humoribus oculorum, aqueo fere, collecti, sinceri mixtive.

CURATIO primo humorem divertit per Cataritica, imo Caputpurgia omnis ordinis, vesicantia etiam cervici & post aures applicata, fontanellas, setones, cucurbitulas cum scarificatione, cervici itidem atque scapulis applicatas; Venæsectio quoque non raro confert. Oculo hinc affecto Topica adhibet primo leniter repellentia, mox cum emolli-tione dissipantia.

IV. **AUDITUS** *ablatio* **SURDITAS**, ut *ejus imminutio* **SUBSURDITAS**, & *gravis auditus*, dicitur.

CAUSA est I. in *Meatu auditorio*, cum *obstructus* est à Cerumine, Pure, aut Externis illapsis, *constipatus* à Tuberculo, *compressus* à Tumore externo, aut ab Osse fracto. II. in *Tympani membranâ*, cum id *læsum* est ex vulnere, ruptura, &c. *incrustatum* à Pure, Cerumine, *addensatum* à Tumore fere inflammatorio. III. In *Cochlea & Labyrintho*, cum *replentur ab humore alieno*, seroso, pituitoso, purulento. IV. In *Nervo auditorio*, cum *obstructus* est, *occlususve*, ab humore, in Cerebro contento, pituita maxime, sanguineque extravasato.

CURATIO. Cerumen aut alia p. n. in meatu dicto hærentia instrumentis aptis auferri debent, præmissa si necesse

emollitione. *Tumores* atque *Tubercula*, in aure aut extra eam, ut curari debeant Chirurgia tradit. Eadem & de *Vulnere*, *Ulcere*, *Rupturaque Tympani*, nec non *fracturâ cranii* agit. *Humores in Cerebro*, & *Nervo*, detenti quæ media ad debitam Correctionem Evacuationemque requirant, ubi de Apoplexia exponitur.

V. *Depravatur Auditus* in TINNITU, sono qui p. n. in aure observatur. CAUSA efficiens Humor est p. n. in aurem incidens, flatulentus, qualis maximè in Melancholicis, Catharrofis, suppressis Mensibus laborantibus.

CURATIO. *Humores hîc hærentes flatusve*, ablatâ aut correctâ causâ remotiore unde dependent, interna externe, universalibus particularibusque commodis emendandi ac educendi. *Dolor nimius* si adfuerit, convenientibus tollendus.

VI. GUSTUS Imminuitur aut aboletur in initio Paralyseos, cujus causæ atque curatio hîc obtinent.

VII. Idem depravatur cum alienus sapor percipitur, cujus vitii CAUSA est Saliva similis qualitatis, vitio sanguinis, aut vaporum ex ventriculo pulmonibusve alterata. CURATIO itaque Sanguinis vitium debitis alterantibus & evacuantibus, particulariter æque ac universaliter, corrigit, *Ventriculum* purgat, *Pulmonum* ulcus sanare studet.

IX. ODORATUS aboletur aut imminuitur 1. *Vitio Narium*, quando constipantur à polypo. aut ulcere fordido, vel comprimuntur à fractura ossium nasi. 2. *Vitio Ossis Ethmoidis*, cum ejus foramina clauduntur, à causis modo dictis, vel ab humore crassiore intra cranium collecto, qualis maxime pituita, sanguis extravasatus, aut pus ipsum. 3. *Vitio Nervorum odoratoriorum* ab humore pituitoso obstructorum, aut ab eodem, pure, vel sanguine extravasato compressorum.

CURATIO varia pro Causæ diversitate Si ab Ulcere, Polypo, Fractura, ea suo modo, de quo Chirurgia agit, curanda.

Obstructio foraminum Ossis ethmoidis, aut Nervi odoratorii, imo & Compressio à pituita, hujus Alterationem, hinc per universalia & particularia Educationem, ultimo & Capitis roborationem, exigit. At si à pure aut sanguine extravasato sit, post dissipantia trepani usus commendatur.

IX. *Depravatur Idem, ob conditionem variam partium nasum constituentium, aut eo contentorum. Curatio adeoque & eo dirigenda.*

X. *TACTVS læsus cum molestia DOLOR vocatur.*

CAUSA præcipua continui est solutio in parte sensili ab iis, quæ erodere, pungere, secare, divellere, contundere, rumpereque valent, sive quantitate, sive qualitate, sive utraque egerint. Huc Aer, Alimenta, Potulenta, Medicamenta, Venena, Motus corporis indecens, Excrementa retenta, Externa violenta quævis. Huc Sanguis omnis conditionis, quantitate qualitateve peccans, Calculi, Vermes, Flatus, Ossium fragmenta.

CURATIO duabus indicationibus peragitur, Cause remotione, Dolorisque per Anodyna atque Narcotica placatione. Clariora hæc erunt in particularibus, ubi & Causas frequentiores tantum, & Curationem eam solum quæ Causas respicit, indicabimus, cum & rariora alibi proponere constituerimus, & Doloris placatio ubique in casu gravi locum habeat. Breviter adeoque species præcipuas percurremus.

XI. *CAPITIS DOLOR nomina varia accepit, præcipue occurrunt Cephalalgia, cum recens est, vel mitis; Cephalæa, cum inveteratus, vel gravis, Hemicrania, ubi dimidia capitis pars occupatur, Galea, ubi superior tantum Clavus, Nux, Ovum, cum magnitudinem clavi, nucis, ovi, dolor habet.*

CAUSÆ hîc variæ; externe imprimis calor Aeris, Medicamentorum Topicorum odorumque, & Violenta quævis, interne fragmenta Cranii, Sanguis calidus, salsus, acidus, malignus, excedens, Mucus retentus, Catharrus, Flatus, Vapores Ventriculi aliarumque partium.

Cu-

CURATIO variat pro Causarum varietate. Si à Calore externo Topica conveniunt refrigerantia, ablatâ, si fieri potest, primo Causâ ipsâ. *Vulnera, Contusiones, Fracturæ* qua ratione tractanda Chirurgia tradit. *Sanguis* quam curam exigat hoc illove modo constitutus, *Mucus, Catharrus, Flatus* suo loco docetur. Jam actu dolorem causans, Topica requirit Alterantia, pro sui conditione refrigerantia, calefacientia, attemperantia, hinc, maxime si frigidior humor fuerit, Evacuantia particularia, quo spectant Errhina, Ptarmica, Apophlegmatifantia, Setones, Vesicatoria, Fontanellæ. *Vapores* partem humoremve unde elevantur respici volunt.

XII. OCULORUM dolor CAUSAM habet vel simpliciter pungens, ut sunt *Sanguis acris & lachrymæ, Fumus, Pulvis, Vapor ex allio, raphano, sinapi, &c.* vel insuper divellens, ut *Sanguis*, aut erodens ut *Pus, Calx, &c.*

Omnia quibus mediis corrigi, aut auferri debeant ubi de Inflammatione & Ulcere oculi Chirurgia tradit. Vix enim considerationem singularem, aut aliquid præter anodynium usum, alienique externi, si adfuerit, ablationem, exigunt, nisi ubi vel illa vel hoc se ostenderit.

XIII. AURIS dolore quod infestetur vel itidem Causæ Tympanum, nervosque pungenti debetur, ut *Cerumini, externisve Medicamentis*, vel erodenti, ut *Puri*, vel distendenti, ut *Sanguini in inflammatione, Flatuque*.

CURA. De Inflammatione & Ulcere tympani membranae Chirurgia agit. *Flatui* topica carminativa moderatiora conveniunt. *Externa, aliaque in meatu auditorio hærentia* instrumentis aptis chirurgicis auferenda.

XIV. DOLORIS DENTIIUM s. ODONTALGIÆ CAUSA. *Catharrus est acris simili ex sanguine ortus, calidus frigidusve, Sanies dentis, Externa vi alterandi prædita, imprimis cavo dentis recepta, violenta dentis Extractio, aut mobilis dentis actio.*

CURATIO methodica Causam debitis Mediis auferri,

aut saltem alterari exigit. Hinc ergò quæ *Catharro*, *Sanguinique* acri, debentur, quæ itidem de *Carie*, & *Mobilitateque dentium*, Chirurgia tradit. Hinc, imo interea dum hæc agimus, si, ut fere fit, *humorum affluxus* dolorem causaverit, Adstringentia temporibus, fronti, ipsisque dentibus admovemus. Imo in vehementi dolore denti excavato Spiritum vini, Oleum vitrioli, origani, caryophyllorum aut simile, cum aut sine camphora, gossipio exceptum, imponimus.

XV. Spectat huc Dolor, qui in DENTITIONE se exhibet, cujus SIGNA in Infantibus dentitionis tempus, digitorum continua in os infertio, papillarum dum surgunt lac arctior apprehensio, gingivæ eo loco quo dens prodit albedo, vigiliæ, febris, terror in somno, alvi fluxus.

Topica hinc profunt gingivas Emollientia, hinc inflammationem, doloremque lenientia, imò gingivam quandoque dissecare necesse. Interim febris, aliorumque symptomatum specialis instituatür mitigatio.

XVI. FAUCIUM DOLOR CAUSAM habet *Sanguinem calidum*, quandoque *Catharrum acrem*, rarius *Externa* acria, ut spinam piscis, &c. inflammatio hinc fere excitatur, quæ *Angina* vocari solet, maxime si Musculos faucium occupet, de qua Chirurgia.

CURA, Sanguis hinc Topicis aptis alterandus, & discutiendus, similiter ac *Catharrus*, non neglectis iis quæ Sanguini, Catharroque, in universo debentur. *Spinæ* aut similis externi extractio committitur Chirurgo.

XVII. LATERIS dolor punctorius, cum febre, tussi, difficilique respiratione *Pleuritis* vocari solet. Duplex hæc est, *Vera*, quæ à verâ pendet inflammatione, pleura sive sola afficiatur, sive cum ea partes adsitæ, sive etiam hæ solæ. vel ab *Echymosi*, & *Notha*, quæ ab Inflammatione notha, Catharro, flatuque, quæcunque etiam dictarum partium afficiatur.

CAUSAS indicavimus. In Inflammatione verâ Sanguis

guis copia caliditateve peccans accusatur, adjuvat hic *Vasorum intercostalium a pituita*, ob frigidum potum, aëremvè, dum calebat homo, *obstructio*. In notha *Sanguis quicumque cacochymicus, Catharrus, & Flatus*. in *Echymosi Vasorum Anastomosis* à sanguinis tenuitate, vel *Diairesis* à violentia externa. De Sanguine suo loco speciatim egimus. Egimus & de Catharro Flatibus hîc ferè occasionem dant nimius Motus corporis, externaque calidiora.

CURATIO qualis institui debeat in *Inflammatione utraque* Chirurgia tradit. *Echymosis* Topica moderate resolutiva exigit, præter *Venæsectionem*, sudorisque promotionem; *Catharrus* loco *Venæsectionis* purgationem magis suadet. *Flatum* sola fere Topica discutunt.

XIIX. EPIGASTRIO obveniens dolor Ventriculo proprius *Cardialgia* vocari solet. CAUSÆ & hîc vel Pungantia sunt externa internave, *Alimenta icil. Potulenta, Venena, Medicamenta*, aliaque deglutita, *Ensis, &c. Humor calidus, acris*, qualis maxime *Catharrus*; Vel Divellentia ut *Assumpta copiosiora, cruda, Flatus, Sanguis inflammans*. Vel Erodentia ut *Vermes*. Sive in ventriculi tunicis contineantur, aut extra eas, sive, quod fere, in cavitate ejus. Quod si *Mucus defecerit* plus valent Causæ dictæ.

CURATIO Causas corrigit. Ita *Adsumpta* per Vomitus aut Purgationem ejicienda, non neglecta & Alteratione, si necesse, convenienti. *Humores acres, calidi, maligni, Flatus ipsi* Alterandi & debite Evacuandi, habita Causæ remotioris unde proveniunt consideratione. *Vermes* evacuari itidem exigunt. *Sensilitas Ventriculi* Emplastica exigit, ut Emulsionem, Mucilagines, &c. quæ etiam in aliis post evacuationem justam locum habent. De *Vulnere Ventriculi* Chirurgia. Semper hîc, evacuatione & alteratione prægressa, *Ventriculus* adstringentibus Roboretur internis externisve. In *Dolore nimio* ad Anodyna, imo tandem & Narcotica, interna internave, devenire cogimur.

XIX. HYPOCHONDRIACUS *dolor* in Hepate præcipue locatur, aut Liene, Ille *Hepatitis*, hic *Splenitis* dici variis solet. CAUSA *Inflammatio* est, parenchyma, aut tunicam, vel utrumque, occupans, rarius *Abscessus* aut *ulcus*. Omnium SIGNA, & CURA Chirurgia exhibet.

XX. Ad INANIA sese exhibens dolor, in Renibus ordinario fundatur. Hic, *Nephritis* dictus, CAUSAM agnoscit vel *Inflammationem eorum ulcusve*, vel *Calculum* in substantia eorum aut cavitatibus hærentem, unum, pluresve Facit hûc *Sanguis calidus acris*, qui hîc vires adsumit à *Diureticis*, *Lythontripticis*, *Purgantibus fortioribus*, *Decubitu supino super lectum calidum*, *Vestimentis calidis*, *Balneisque similibus*. Imò & *Violenta externa* ut *Casus*, *Ictus corporis motus nimius*, &c. hic multum valent.

CURATIO qualis *Inflammationi ulcerive renum* debeat *Chirurgia* exponit. *Calculi* Curatio ac præservatio suo loco traditur

XXI. INTESTINIS Tenuibus Dolor obveniens à potiore, *Iliacus*, uti qui Crassorum est *Colicus*, vocari solet. CAUSA vel intra tunicas hæret, vel in Cavitate ipsa. Illa *Sanguis* est, distendens, pungensve, qualis in *Inflammatione*, eamque sæpe insequente *Ulcere*, *Gangrænâ*, *Erysipelate*, *Ecchymosi*. Hæc *vermes*, *Fæces*, *Flatus*, *Chylus*, *Bilis*, *Succus pancreaticus*, *Humores impuriore*, *maligni*, *naturæ aut artis ope affluentes*, *Medicamenta*, *Venena*, pungendi, distendendi, erodendi virtute prædita. Adjuvat *Muci Intestinalis detectus* Considerabile hic, fœces intestina quandoque distendere ob mutuam eorum *intussusceptionem*, ubi una intestini pars aliam ingreditur. *Inflammationi*, *gangrænæque* qui debetur dolor, similiter ac qui mutux receptioni, *Miserere mei* dici solet, aliis improprie *Volvulus*.

CURA. Si ab *Inflamm* *Erysipel*. *Echymomate*, *Gangrænâ*, *Intestinorum*, qualis cura tentari possit (incurabiles enim fere affectus) in *Chirurgia* indicatur. Si à *Flatu*, *Carminativa*

tiva interna & externa profunt, Materia eorum evacuata. Si à Materia pungente, ut Vermibus, Pituita, Bile, Alimento, Medicamento, Veneno, &c illico valido Purgante (si modo vires, graviditas, humoris conditio, permiserint, educenda. Quibus non sufficientibus, tenax materia Calidis præparanda, calida Refrigerantibus. *Mucus intestinorum deficiens Alimentis viscosis reparatur.*

XXIII. ANUS speciatim dolore affligitur, quoties *Hæmorrhoidæ cæcæ, Condylomatibus, Ulcere, Fissurisque* tentatur. Omnium CAUSAS, CURANDIQUE modum Chirurgia exhibet.

XXIV. In HYPOGASTRIO dolorem CAUSAT quicquid in *Vesicâ urinaria, Utero*ve pungendo, dividendo, erodendo, continuum solvere valet. Huc quæ de *Inflammatione utriusque partis, Excoriatione, Ulceribus,* similibusque Chirurgia specialis tradit. Huc Urina, Sanguis, Calculi, Semen.

XXV. Puerperis peculiaris Dolor, qui & DOLOR POST PARTUM vocatur, CAUSAM habet vel *Aerem externum* admissum, vel *Sanguinem mordacem aut grumosum* uterum afficientem.

In CURATIONE Uteri habeatur ratio per Confortantia, Attenuantia, Cordialia, intus & extus usurpata.

XXVI. PUDENDUM quoque VIRILE Dolorem non raro incurrit, in Inflammatione imprimis, Excoriationeque Urethræ. Huc *Sanguis, Semen acre, Arenula, Urina acris, Medicamenta injecta, Instrumenta immissa.* CURATIO utriusque ex Chirurgia peti debet.

XXVII. Inter dolores omnes summæ considerationis ARTHRITIS, s. *Dolor articularis*, atrocissimus sæpe, per intervalla stata magis rediens. Hæc in pede specialiter *Podagra* dicitur, in genu *Gonagra*, in coxendice *Ischias*, in manu *Chiragra*, circa claviculam *Cleisagra*. Alii autem articuli si dolore obsideantur, nomen fere generale retinent. In

Spinâ

Spinâ dorsi Belgis 't Spit appellatur. 2. Arthritis alia est *Vaga*, qualis ferè universalis, alia *fixa magis*, qualis particularis omnis. CAUSA nobis videtur *sanguis tartareus, debite resolutus*.

CURATIO consistit in præcautione, & doloris in Paroxysmo ablatione. *Præcautio* instituitur, si materiæ Arthriticæ prohibeatur ad articulos accessus, in iisque retentio, quod fit 1. submovendo Causas ejus copiam atque tenuitatem producentes 2. Diætam tenuem & modice refrigerantem usurpando. 3. Venæsectione, Purgatione, Vomitu, Fonticulis, Vesicatoriis, aliisque mediis humorem peccantem educendo. Dolor ipse in genere Purgationem validam inhibet, Sudoris provocationem permittit, Venæsectionem imperat. Hinc Alterationem exigit per refrigerantia, dissipantibus, mixta. In *Specie* autem si tolerabilis dolor sit, materia in parte affecta hærens discutiatur. Ubi *Spiritus vini, Urina pueri, Muria, &c.* pro fomento, *Balneum ex ligno Juniperino Hearnii, Emplastrum Fernelii*, commendantur. Aliquando & *Repellentia* conferunt, modo non sint nimis valida ac frequentia. *Tophi* si instent, *Emollientia* applicanda, ubi profunt *Gummata*.

COROLLARIA RESPONDENTIS.

I. In pleuritide ab utroque profluviis superveniens, bonum est signum, respectu Evacuationis. II. In quartanis febribus die paroxysmi purgans dare licet. III. Urina non tingitur à bile. IV. Bilis non fertur ex Hepate ad Sanguinem, sed ex sanguine ad hepar. V. Dantur purgantia electiva. VI. Chylus separatur à fœcibus antequam ventriculo exit. VII. Venæsectio purgationi recte præmittitur. VIII. Solus sanguis est nutrimentum corporis. IX. Non autem succus nervaceus. X. Nec Lympha. XI. Ventriculus virtute insita chylicat. XII. Non dantur vasa lactea in intestinis crassis. XIII. Et tamen dantur clysteres nutrientes.

F I N I S.